

**«Морфологічні особливості масових представників роду *Arion*
(*Gastropoda: Basommatophora*)»**

Кириленко О.Ю., Гарбар О.В., Коцюба І.Ю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Представники роду *Arion* є одними з наземних молюсків України, які відіграють важливу роль в існуванні біоценозів та житті людини. Представники саме цієї групи молюсків є найменш вивченими. Це можна пояснити їх прихованим способом життя, невеликими розмірами, недостатнім висвітленням представників даної групи в підручниках зоології безхребетних, відсутністю вітчизняної науково-популярної літератури. Мала вивченість слизняків поряд з равликами пов'язана з тим, що при їх дослідженні та ідентифікації необхідно широко використовувати анатомічні особливості (Сверлова, 2005). З огляду на це, рядом дослідників, зокрема Хессе (Hesse, 1926), аріонід відмічено як найбільш складний рід для ідентифікації.

Аналіз морфологічних особливостей слизняків здійснено на матеріалі, зібраному протягом 2010-2011 років. Для досліджень використано 61 екземпляр слизняків із 12 пунктів: м. Житомир; с. Довжик, с. Станишівка, с. Іванків, с. Рудня Озерянська, с. Бондарівка та смт. Довбиш, Житомирська обл.; с. Залісці, Тернопільська обл.; с. Кустівці, Хмельницька обл.; ботсад, смт. Романів, Вінницька обл.; смт. Смига, Рівненська обл.; парк Нивки, м. Київ.

При виконанні роботи використовували загальноприйняті методики збору, фіксації, розтину, а також визначення видової приналежності молюсків. В роботі проаналізовано морфологічну мінливість молюсків роду *Arion*, наведено результати мінливості абсолютних та відносних параметрів на видовому та популяційному рівнях. Для дослідження використовували такі параметри: забарвлення покривів, довжину та ширину тіла, ширину центральної і бічної смуг подошви, довжину і ширину резервуару сперматеки, протоки резервуару та яйцеводу.

За результатами дослідження на видовому рівні встановлено досить високу дискримінацію (в межах 75–100% за лінійними та 57–100% за абсолютними параметрами) особин *Arion fuscus*, *A. fasciatus* та *A. circumscriptus* як за лінійними, так і за абсолютними параметрами. На популяційному рівні дискримінація особин цих видів є дещо нижчою: на рівні 63–89% за параметрами та 43–67% за індексами.

Вірогідні відмінності між популяціями виявляються за умов врахування параметрів довжини яйцеводу, довжини протоки та ширини центральної смуги. За шириною протоки відмінності не виявлені.

Результати кластерного аналізу вказують на те, що *A. fuscus* як окрема група відмежовується від *A. fasciatus* та *A. circumscriptus*, якщо брати за основу аналізу такі параметри: довжина яйцеводу, ширина центральної та бічної смуги. Види *A. fuscus* та *A. fasciatus* подібні за розміром тіла та формою резервуара. Подібність між *A. circumscriptus* та *A. fuscus* спостерігається як за морфологічними так і за анатомічними параметрами, зокрема за шириною центральної та бічної смуг, але за довжиною тіла ці два види мінливі.

Отже, результати досліджень свідчать про високий ступінь міжвидової мінливості представників роду *Arion*. З огляду на це, для ідентифікації видів цього роду є доцільним, і навіть необхідним, застосування саме морфологічного методу, який дозволяє правильно діагностувати особин, базуючись на різноманітності морфологічних особливостей, притаманних кожному з видів *Arion*.